

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Oppermann, Georg.

Optegnelser om Aastrup paa Sjælland : Trykt
som Manuskript.

Holbæk, 1918

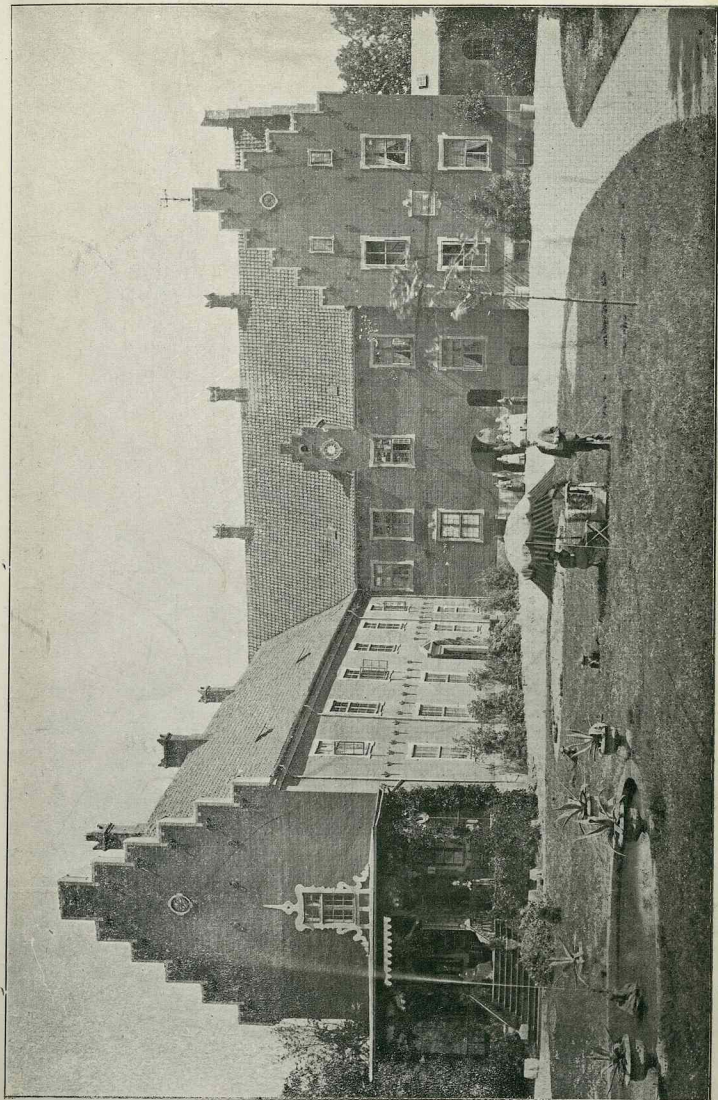
31 s., 1 tav.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

OPTEGNELSER

OM

AASTRUP PAA SJÆLLAND

AF

GEORG OPPERMANN

TRYKT SOM MANUSCRIPT 1918.

*Efter Aaen fik jeg Navn,
Den har altid gjort mig Gavn,
Før som Værn og til Færdsel god,
Nu som Pryd ved min Haves Fod.*

AASTRUP.

Det gamle Herresæde Aastrup er beliggende c. 2000 Al. syd for Landevejen fra Roeskilde til Holbæk i den smukke Elverdamsdal.

Gaarden ligger lunt mellem høje, i Øst og Nordøst skovklædte Bakker, og Elverdamsaaen, som danner baade Sogne-, Herreds- og Amtsskel, løber igjennem dens kjønne, vandrige Have.

Bygningerne ligge i Saaby Sogn, medens Haven og Markerne ligge dels i dette Sogn og dels i Soderup Sogn.

I kirkelig Henseende hører Gaarden til sidstnævnte Sogn.

I gamle Dage har Aaen formentlig været sejlbar, da Sagnet fortæller, at der har været et Færgested ved Gaarden „Frederiksgave“, lidt syd for Aastrup.

I. AASTRUPS EIERE.

I det 15de Aarhundrede skal Familien Bille have eiet Aastrup, men den første bekjendte Eier af Hovedgaarden er Rigsraad Erik Krabbe til Bustrup og Bjørnholm (det nuværende Høgholm), der var Søn af *Marsk* Tyge Krabbe, bekjendt fra Grevens Fejde. Erik Krabbe var en fortjent og meget bereist dansk Mand, som vi skylder nye Udgaver af Saxo Grammaticus — Basel 1524 —

og den danske Rimkrønike, medens han oversatte Jydske Lov paa Plattysk. Han var Ridder af Elefanten og døde paa Aastrup 1564, 54 Aar gammel. I Soderup Kirke er der en Ligsten med Billeder af ham og begge hans Fruer, Karen Lykke og Margrethe Reventlow, af hvilke den Første var en Sønnedatters Datter af Torben Bille, og et Epitaphium, som indeholder hans vita.

Sønnen Glob Krabbe, døbt Lukas, arvede Aastrup; han blev i sit 25de Aar gift med Dorte Skeel og fik med hende 2 Børn, som døde tidlig. Ved hans Død 1584 gik Aastrup over til Broderen Kristian Krabbe til Bjørnholm og fra ham til hans Søn Erik Krabbe, Lensmand paa Christianopol, senere paa Stjernholm ved Horsens, død 1659 i Tønsberg, hvortil han flygtede ved Karl Gustavs Indfald i Jylland.

Samtidig med Familien Krabbe nævnes Familien Kruse som Eiere af Aastrup, og den første Kruse, som var Medeier af Gaarden, var Enevold Kruse, Rigsraad og Statholder i Norge samt Befalingsmand paa Aggershus, Eier af Hjermitlevgaard, Ryomgaard og Stenalt. Enevold Kruse var Rentemester i 27 Aar før han blev Statholder, og var gift med Else Marsvin, Datter af Rigsraad Jørgen Marsvin til Dybæk i Skaane; *C. IV.* holdt deres Bryllup 1596 paa Koldinghus. 1618 tog Enevold Kruse sin Afsked som Statholder og blev forlenet med Tranekjær; 1621 døde han og blev begravet i Roeskilde Domkirke.

Sønnen Tyge Kruse arvede hans Part i Aastrup, men døde allerede 1629, kun 25 Aar gammel. Hans Enke Karen Sehested, Søster til Hannibal Sehested, blev 2 Aar senere Hofmesterinde for *C. IV.*s yngre Børn, men var næppe heldig som saadan; Eleonore Christine omtaler hende som en strix Tugtemesterinde. 1634 fik hun sin Afsked, og 1641 blev hun gift igjen med Rigsraad Jørgen Seefeldt, Lensmand paa Ringsted Kloster og Eier af Visborggaard og Waar. Sønnen Tyge Kruse, født efter Faderens Død, arvede dennes Andel i Aastrup, og ved hans Død 1649 blev Moderen og Stedfaderen Medeiere af Gaarden. Seefeldt var Ritmester i Jylland hos en af de Kvartalskommisærer, hvis Hverv var at paase, at de svenske Besætningstrupper ikke plagede Be-

folkningen, og senere var han Guvernør paa Christiansø; han døde 1662, 60 Aar gammel. Karl Gustav bortførte hans store Bibliothek fra Ringsted Kloster, og Krigene forarmede baade ham og Krabberne, saa at de ikke kunde udrede de strax efter Souverainitetens Indførelse paalagte Skatter. Efter sket Execution købte Mogens Friis, senere Lensgreve til Friisenborg, Aastrup 1664, men allerede samme Aar solgte han Gaarden til Generalprokurør Peder Lauridsen Scavenius. Denne udvidede Godset, som ved hans Død 1685 gik over til hans Svigersøn Niels Benzon, ogsaa Generalprokurør, der mistede sin Hustru og ældste Datter ved Operahusets Brand den 19. April 1689. Af hans 6 Godser solgte hans Søn Konferensraad Peder Benzon, som ved hans Død 1708 arvede samtlige Eiendomme, 1714 Aastrup til Generalmajor, senere Generallieutenant Gregers Juel til Eriksholm, Holbæk Slots Ladegaard, Trudsholm og Kongsdal, der var gift med sit Næstsødskendebarn Admiral Niels Juels Datter Vibeke, Enke efter Admral Bielke til Kærbygaard, Basnæs og Edelgave, og Patron for det adelige Jomfrukloster i Roeskilde 1722—1736.

Gregers Juel var en dygtig og tapper Officer, som tog sin Afsked i 1716, fordi han følte sig forbigaaet.

Senere blev han Skoleherre paa Herlufsholm og bragte de der-værende derangerede Sager paa en god Fod ved energiske Forholdsregler. Hans og Hustrus Navnetræk staar paa Soderup Kirketaarn; Generallieutenanten døde pludselig 1731.

Enken besad Aastrup til 1733, og Sønnen Kammerherre Cere-monimester Peder Juel derefter, til han i 1736 solgte Hovedgaarden for 42000 rb. til Etatsraad Dr. med. Johan Eichel, kgl. Liv-læge og 1ste Borgmester i København, der indlagde sig store Fortjenester under Pesten i 1711, som berøvede ham en Søn. Eichel, som var 70 Aar gammel, da han købte Aastrup, bestemte i sit Testamente, at Eiendommen skulde oprettes til et Stamhus for hans eneste levende Søn Etatsraad Landsdommer Just Valentin Eichel, og at der skulde oprettes et Hospital paa Soderup Kirkegaard.

Just Valentin Eichel døde allerede 1743, og Stamhuset gik nu

over til hans Datter Elisabeth Hedevig Eichel. Denne ægtede i sit 15de Aar Conferentsraad Casper Christopher Bartholin, senere Justitiarius i Høiesteret, som var Enkemand og 29 Aar ældre end Frk. Eichel; desuagtet overlevede han hende i 10 Aar.

Deres Søn Johan Bartholin Eichel arvede Stamhuset efter Moderens Død 1755, blev Etatsraad og Høiesteretsassessor og gjorde sig fortjent som ivrig Befordrer af Landboreformerne. Ved Frihedsgaarden paa Torkildstrup Mark lod han 1794 opstille et Monument til Erindring om Løsningen af Stavnsbaandet; paa Soderup Kirkegaard findes et smukt Gravmonument over ham.

Johan Bartholin Eichel døde 1799, og Stamhuset gik nu over til hans Søn af samme Navn, der ved kongelig Bevilling af 13. Maj 1803 fik Tilladelse til at sælge det mod Substitution af en Fideicommisskapital paa 90000 rb., og i Henhold hertil afhændede han den 3. Maj 1806 Stamhuset til Generalkrigscommissær Ulrich Christian v. Schmidten for 312000 rb. og 200 Stkr. hollandske Dukater, der den 11. Januar 1810 atter solgte Aastrup til *Kap-tain og Grosserer Hans Peter Kofoed for 400000 rb. Kaptain Kofoed købte ligeledes Holbæk Slots Ladegaard af Conferents-raad H. Brinck-Seidelin, og ved hans Død i 1812 blev hans for sin store Godgørenhed og som Legatstifterinde bekendte Enke Marie Kofoed f. Bohn Besidderinde af begge Godser og ejede dem til sin Død i 1838. Hun styrede Ejendommene med **god Økonomi, og F. VI. gav hende i 1818 Titel af Etatsraadinde.

Da der ingen Børn var, solgte hendes Dødsbo 1838 God-serne ved offentlig Auktion, og Greve Siegfred Victor Raben købte Aastrup for 161200 rb., men allerede den 19. Juli 1842 solgte han igjen Godset til Lensgreve Major Frederik Wilhelm Dannemand, F. VI.s ældste Søn med Fru Dannemand (Bente Rafsted) for ***195000 rb.

* Kofoed, som var fra Bornholm, havde tjent sig en stor Formue som Skibskaptain i kinesisk Fart.

** Blandt Andre vare Cancelliraad Grønbech og Kaptain cand. theol. Jespersen, begge af Grønnebjerg, hendes Lavværger.

*** De stigende Landejendomspriser gjorde Handelen ganske fortrinlig; Lensgreven indvandt saaledes Kjøbesummen 2 Gange alene i Penge-Salgssummer for Bøndergods.

Lensgreve Dannemand var 3 Gange gift, først med Franciska v. Scholten, som døde knap 24 Aar gammel efter omtrent 4 Aars Ægteskab, derefter fra 1845 med Comtesse Louise Christiane Schulin, som døde 1884, og endelig med Regine Wilhelmine Margrethe Laursen, som havde været gift først med en Garver Hansen og efter hans Død med en Grosserer Nielsen, som hun var skilt fra. Hun døde allerede 1886, og Lensgreven overlevede hende kun i 2 Aar.

Ved reciprokt Testamente af 20. Juli 1857, confirmeret 11. April 1858, med mange senere Codiciller havde Lensgreve Dannemand og hans 2den Hustru, f. Schulin, bestemt, at Aastrup efter den længstlevendes Død under Navn af det grevelige Danne-
mandske Stift skulde være et Kloster, først for ubemidlede ugifte kvindelige Slægtninge af Lensgrevens og hans Hustruers Slægt, og naar saadanne ikke fandtes, derefter for uformuende Døttre af afdøde danske Officerer med Fortrinsret for Døttre af Officerer af Landeta-
ten og af disse igjen for Døttre af Officerer i Husarregimentet.

Ved Lensgrevindens Død solgte imidlertid Greven Godset til sin Nevø Frederik Schak v. Brockdorff til Frederikseeg, men Rets-
skriveren i Leire Herred gav ved Skødets Tinglæsning dette Anmærkning om, at der den 13. October 1884 var læst Skifte-
udskrift, hvorefter Greve Dannemand i Henhold til det reciproke Testamente med senere Codiciller havde overtaget Boet efter sin afdøde Hustru i Forbindelse med bemeldte Testamente og Codi-
ciller med Hensyn til den Begrænsning i Grevens Ejendoms- og Dispositionsret over Aastrup og den Forpligtelse for Greven til at opretholde Testamentet m. v., som er en Følge af dettes og Codicillernes Indhold og den Betingelse, hvorpaa Boet ved Skifte-
samling den 9. October s. A. er ekstraheret Enkemanden. Da Justits-
ministeriet modsatte sig Annullation af denne Anmærkning, stæv-
nede Godsejer Brockdorff Ministeriet til at erkjende hans Ret til at forlange Annullation, men ved O. R. D. af 14. Mai 1888, stadfæstet ved H. R. D. af 10. Januar 1890 blev Ministeriet fri-
fundet for Brockdorffs Tiltale, og Aastrup indgik derefter i den den 11. Marts 1888 afdøde Lensgreve Dannemands Dødsbo.

Efter dettes Slutning den 21. August 1891 skulde Klosteret altsaa egentlig være traadt i Kraft, men da der efterhaanden var kommen til at hvile en Gæld paa over 500000 Kr. paa Godset, dels ældre Gæld, dels Skifteomkostninger og Arveafgift og endelig Gæld fremkommen ved nogle meget betydelige Udbetalinger til Legatarer i Henhold til Testamentets Bestemmelser, kunde dette foreløbig ikke lade sig opføre, og Justitsministeriet, som allerede inden Slutningen af Lensgrevens Dødsbo var paa det rene hermed, foranledigede derfor, at den hidtilværende executor i Boet, daværende Overretssagfører, nu Direktør i Bikuben Sophus Heinrich Cornelius Bülov, Ridder af Dannebrog, ved kongelig Resolution af 29. April 1891 beskikkedes til som midlertidig Administrator at afvikle nævnte betydelige Gjæld.

Denne er nu betalt, og Restaurationen af Hovedbygningen er under Forberedelse.

II. AASTRUP HOVEDBYGNING m. v.

Hvor Gaardens ældste Hovedbygning har ligget, ved man ikke, og det eneste Spor, som findes af den, er endel røde Murbrokker, der ligger c. 4 Alen under Jordoverfladen nord for den nuværende Hovedbygning, og rimeligvis have været anvendte som Opfyldningsmateriale.

Nu bestaar Aastrup Hovedbygning af 3 Fløje; den nordre skal, jfr. Holger Bruun „Gamle danske Minder“, være opført af Christian Krabbe til Bjørnholm 1589, men dette er mulig ikke ganske rigtigt. Faderen Erik Krabbe købte nemlig, jfr. Louis Bobé „Roeskilde adelige Jomfrukloster 1699—1899“, Mursten fra det nedbrudte Sortebrødrekloster 1559—1560, og han, som først døde 1564, har derfor rimeligvis paabegyndt Byggeriet, som saa er blevet fuldført af Sønnen i 1589. Fløien havde tidligere afvalmet Gavl i Vest. Østre Fløi er, som Sandstensvaabenet over Porten udviser, opført 1613 af Enevold Kruse og Else Marsvin og har 2 ældre Frontespicer i Øst; den var tidligere forsynet med smukke *Sandstensornamenter om Vinduerne, men af disse Prydelser er nu kun nogle Sandsten med Løvehoveder over endel af Vinduerne tilbage. **Kælderne nord for Porten ere hvælvede, og baade nordre og østre Fløi ere opførte af røde Munkesten.

Den vestre Fløi og dertil sig sluttende Forlængelse af østre Fløi er, jfr. Sandstensvaabenet paa vestre Gavl og Aarstallet paa søndre Gavl, opført 1856 af Lensgreve Frederik Vilhelm Danne-
mand og Hustru Louise Christiane, født Comtesse Schulin, og

* Ifølge Peder Juels Skjøde til Johan Eichel var der i 1736 Springvand med Dekorationer baade i Gaarden og i Haven; 2 Sandstensfigurer med Løvehoveder paa, som bleve fundne iaar ved Lægningen af nyt Gulv i en Kjælder, have maaske været anvendte ved disse Springvand, hvis de da ikke have været Kapitæler ved Indgangsdøren.

** Endnu 1812 havde nordre Fløi hvælvede Kjældere.

Forlængelsen er forsynet med Frontespice i Øst. Til dette Byggeforetagende er anvendt gule Mursten.

Kort forinden lod Greven østre Fløi forsyne med en Frontespice i Vest og den afvalmede Gavl paa nordre Fløi forandre til en Spids-Gavl, ligesom han lod opføre en Ringmur op til vestre Fløi og lod anbringe Takker paa alle Hovedbygningens Gavl. Taarnuhret og Vindfløjen paa vestre Fløis Gavl ere skænkede Greven og Grevinden, henholdsvis af Forskjellige og af General Steinmann, ved deres Sølvbryllup.

Før Opførelsen af den nuværende vestre Fløi havde Hovedbygningen en vestre Fløi af Bindingsværk, hvis Grundsten endnu kan ses paa Gaards-Pladsen. Egetømmeret fra den nedrevne Bygning blev anvendt til Stuehuset paa det forlængst nedlagte Teglværk paa Vestersaaby Lyng (nu et Boelssted), og paa en lille Bygning der fandtes en stor Vindfløj med Jørgen Seefeldts Navn, hvorfor det maa antages, at han har opført bemeldte ældre vestre Fløi. Vindfløien blev 1894 repareret og opsat paa Hovedbygningens nordre Fløis Gavl i Vest.

Herskabsstalden var rejst i 1873 lige før Branden, se VI a.

Lensgreve Dannemand lod 2 store Kilder, øst og vest for den 1874 plantede Lindealle fra Aastrup til Hestehaven, stensætte, fra hvilke Kilder Vandet ledes til Gaarden i Jernrør.

Ved Salget i 1736 medfulgte al Betrækningen i Stuerne af Tapetserie, men Peder Juel forbeholdt sig Tapetseriet i „Fruens Cabinet og det nye Kamre“; nu er der kun Gyldenlæderstapeter i Billardsalen.

Dette Salg omfattede ogsaa endel Malerier og c. 150 Kobberstik, hvilke vistnok vare tilstede endnu, da Godsejer Brockdorff bortsolgte næsten alt Indboet paa Aastrup.

Af Malerier, Sculpturer og andre Kunstgjenstande eier Stiftet nu:

1. Malerier af: Vibeke Juel, Johan Eichel, Lensgreve Dannemand, Lensgrevinde Dannemand f. Scholten, Samme som Barn, Lensgrevinde Dannemand f. Schulin, Kong Frederik den Sjette, Samme, Samme (Miniatur), Valdemar Dannemand, En Ubekjendt, Hertugen af Marlborough og General Greve Isolani.

2. Marmorbuster af: Lensgreve Dannemand, Lensgrevinde Dannemand f. Scholten og Lensgrevinde Dannemand f. Schulin.
3. Nogle Gipsafstøbninger, deriblandt en stor Afstøbning af F. V.s Statue paa Amalienborg Plads.
4. Et forgyldt Taffeluhr med Rytterstatue af F. VI.

Hvorledes Livet har formet sig paa Aastrup i meget gamle Dage, har ikke kunnet oplyses; Etatsraadinde Kofoed skal have levet meget stille, hvorimod Lensgreve Dannemand og hans 2den Hustru, der havde Slægtninge baade paa Tølløse og paa Rye-
gaard, førte et stort og gæstfrit Hus.

III. AASTRUP HAVE

har stærkt stigende Terræn mod Vest — bl. Andet den med gamle Bøge bevoxede „Bøgebakke“ — og yderst mod Nord en med Træer af forskellig Slags bevoxet Bakke „Dyrehaven“.

Elverdamsaaen løber som foran nævnt gennem Haven, og endvidere har denne af Vand 2 kjønne *Damme, 2 Springvand og et lille kunstigt Vandfald. Smukke Udsigter haves mod Nord til „Hestehaven“ og „Indelukket“ og mod Sydøst til „Tadere“ Skov under Tølløse.

Hvorledes Haven har set ud i meget gamle Dage, derom vides lidet. De klippede Hække vest for Aaen, Grundstenene til nedbrudte Pavilloner paa begge de ovennævnte Bakker og de mange gamle Linde i Haven synes at vise, at den har været anlagt i fransk Stil for c. 200 Aar siden, mulig af Juellerne, af hvilke Peder Juel var Ceremonimester ved Hoffet.

Mod Øst var Haven begrænset af et hvidmalet Stakit, som gik fra Nordre Fløis Gavl i Vest til den nu nedrevne Bindingsværk- Fløis Gavl, og Terrænet vest for Hovedbygningen var dengang Rosenbede, indhegnede med Buxbom. „Dyrehaven“ var allerede i gamle Dage forbundet med Haven ved en Aske-Alle, som nævnes i Rasmus Pedersens Fæstebrev paa Aastrup Avlsgaard af 1795, og saavel den daværende Have mod Nord som hele „Dyrehaven“ var indhegnet med hvidmalede Stakitter, som havde Porte vis a vis hinanden. I Lavningen Øst for Aaen laa før den vestre Grav.

Efter Lensgreve Dannemands 2det Giftermaal fik Haveinspektør Flindt, hvis Hustru var Cousine til Lensgrevinden, meget med Haven at gjøre, og i Aarene omkring 1860 blev Aaløbet gjort

* Efter en Skrivelse fra nedennævnte Gartner Brammer maa det antages, at „Svanedammen“ til 1810 bestod af 2 Damme; Dæmningen mellem disse har mulig været Fortsættelse af Gangen fra Broen over Aaen mod Vest.

mindre ret, en kunstig Ø dannet i det, Terrænet mellem Gaardspladsen og Lindene ved det store Springvand — dette kom dog først 1865 — anlagt som nu, en Kastaniealle plantet ud til „Dyrehaven“, Engene øst og vest for Alleen indlemmede i Haven og tildels beplantede, og en ny Køkkenhave anlagt i Marken „Tveden“, medens en Vinterhave blev opført af gule Sten op til Ringmuren. Vinterhaven skæmmede iøvrigt Hovedbygningen og blev paa Grund af Brøstfældighed nedrevet i 1894.

Paa Støtten paa Svanedammens vestre Side var tidligere anbragt en Marmorbuste af Napoleon den 1ste, udført af Thorvaldsen, men den blev bortsolgt af Godsejer Brockdorff sammen med det øvrige Løsøre paa Aastrup.

Vinsneglene i Haven har Greve Raben, som var Søn af den vidtbereiste Lensgreve Raben, der døde i Brasilien 1838, formentlig bragt dertil.

Af Urtegaardsmænd og Gartnere (i ældre Tid Gartnermestre) kan nævnes:

*1738—1745 Urtegaardsmand George Philip, senere Gæstgiver i Skomagerkroen.

1750—1755 Urtegaardsmand Peter Frydendahl (Freudenthal).

1755—1762 Gartner Caspar Friderich Herbst; boede i Tvedehus, senere Snorrehus, nu Tvedemarkshus.

1762—1806 Gartner Gustavus Kølholt; boede i et nu nedrevet Skovfogedhus ved Aastrup, som det kan ses maa have ligget i Saaby Sogn, til 1791 og derefter i **Damholtshuset, som siden den Tid har været Gartnerbolig.

1806—1810 Gartner Matorne.

1810—1818 *** „ A. T. Brammer.

* 1736 var Urtegaardsmandens Løn 40 rb. aarlig og fri Station. Adskillige af de her anførte Tjenestear ere næppe helt nøjagtige.

** Marken ud for Gartnerboligen hedder „Holtemarken“.

*** Brammers Løn var 250 rb., $4\frac{1}{2}$ Tdr. Rug og $4\frac{1}{2}$ Tdr. Byg aarlig, Foder til 2 Køer, fri Bolig og frit Brændsel. Efter forannævnte Skrivelse fra ham maa det antages, at Damholtshuset er blevet fornyet eller mulig kun ombygget i 1810.

1818—1838	Gartner	Blyetgen (Blütken).
1838—1841	„	Ludvig Mansa, senere Skovrider.
1841—1844	„	Lauritzen, senere Kalligraf i Kjøbenhavn.
1844—1848	„	Leopold.
1848—1857	„	Christian Larsen.
1857—1861	„	Christiansen, senere paa Løvenborg.
1861—1864	„	Hjort; var med i Krigen 1864 og døde der.
1864—1871	„	Emil Müller, senere Skovrider.
1871—1873	„	Ploug.
1873—1874	„	Løde.
1874—1878	„	Ploug.
1878—1886	„	Løde.
1886	„	Sophus Uhrbrand.

IV. AASTRUP SKOVE

bestaar af:

	Hartkorn:	Td.	Sk.	Fk.	Alb.	A. & E.	Areal	Tdr.	L.
Hestehaven Matr.-Nr. 1c Aastrup		1	2	2	$2\frac{1}{4}$			65	
Indelukket " 1e "		1	6	0	$2\frac{1}{2}$			92	
Fredhaven under " " "								12	
Broskov, tildels under Matr.-Nr.									
1a Nyrupgaarden								12	
Granplantagen Matr.-Nr.									
14b Vestersaaby		1	6	3	0			28	
Koskoven under Matr.-Nr. 47									
Vestersaaby		6	2	0	$2\frac{1}{4}$			161	
Torpe & Balleskov under Matr.-									
Nr.ne 47 & 49 Vestersaaby		2	3	0	$0\frac{1}{2}$	Skovsk.		128	
*Ialt Hartkorn		13	4	3	$1\frac{1}{2}$			498	

og danne nu et sammenhængende Hele. Broskov ligger i Sonnerup Sogn, de øvrige Skove i Saaby Sogn.

Skovene ligger for en stor Del paa ret god Jord med Lerunderlag og ere med Undtagelse af Granplantagen paa Matr.-Nr. 14b Vester-Saaby overvejende Løvskov, navnlig Bøgeskov.

Naar man ser paa de gode ældre Dele af Bøgeskoven, især Hestehaven og Torpe & Balleskov, er man tilbøjelig til at tro, at Skovene allerede tidligt ere blevne drevne forstmæssigt, men det forholder sig ikke saaledes.

Eierne før 1838 maa vel have skovet maadeholdent, og den gode Jord har bevirket Fremkomst af rigelig naturlig Opvæxt,

* I 1857 blev Ebberup Skov, af Areal $17\frac{1}{2}$ Tdr. Land, og Arvefæsteafgiften af „Grønnebjerg“ (se Bøndergodset) overdraget til Eierne af denne Gaard mod Bortfald af aarlig Ydelse af 12 Fvn. Bøg og 155 rb. 4 mk i Godtgjørelse for Dagarbejde.

men Skovene kom sikkert først efter Etatsraadinde Kofoeds Død under rationel Behandling, da Statstilsynet i Henhold til Skovfredsforordningens § 20 gav Anledning til, at det blev overdraget Forstassistent paa Vallø F. H. A. Beermann, senere Overførster i Slesvig og tilsidst Skovrider i Odsherred, at udarbejde Plan for Skovene 1841—1901. Forstmester Beermann, som dog var en hensynsfuld Mand, siger i Planen, at den aarlige Udvisning har været planløs, at Gjennemhugningen staar aldeles tilbage, at Kulturerne de sidste Decennier før 1841 have indskrænket sig til nogle smaa Naaletræplantninger, og at store Arealer henligge ubevoxede som Sletter og Moser, og han, som iøvrigt maa have været Tilhænger af C. D. F. Reventlows og I. C. V. Oppermanns Theori om hurtigere Omdrift af Bøgen, bestemmer derfor i Planen, at de ældre Bøgebestande skulle afdrives i rask Tempo, at Gjennemhugningen skal fremmes stærkt, og at omfattende Kulturer skulle foretages.

Planen blev imidlertid kun tildels fulgt. Udvisningen og Gjennemhugningen gik det nogenlunde med — Hestehaven skulde dog have været afdrevet i 1901 men bliver det først c. 1923 — og endel Sletter og Moser bleve plantede til, men der blev fornyet altfor lidt i Aarene 1841—1871. Nogle Aar efter at Beermann var kommen tilbage til Kongeriet, blev hans Raad igjen indhentet, og i Aarene 1872—1874 anbefaler han indstændigt hurtigere Omdrift og stærk Forøgelse af Kulturerne. Disse bleve fremmede meget i Aarene 1871—1885, men endnu mere efter at de kgl. Skovridere Hansen, Dæmpegaard, Balsløw, Frederiksborg og Sundby, Tokekøb, nu Julebækshøj, henholdsvis 1885—1901, 1901—1906 og fra 1906 fik Tilsyn med Skovene, og i Henhold til den af Sidstnævnte i 1909 foretagne Opmaaling og Planlægning for 1910—1925 er Hugsten bleven meget stærkt forøget.

Trods de store tvungne Udvisninger under Verdenskrigen ere Aastrup smukke Skove endnu i god Kondition.

Til c. 1750 har den lokale Skovbestyrelse vistnok bestaaet af 2 Skovfogeder, den ene boende ved Aastrup, den anden i V. Saaby, og derefter af 1 Skytte og 1 Skovfoged, af hvilke Skytten —

*Ole Lund 1750—82, **Christian Carlsen 1782—1793 og Anders Rasmussen 1793—1823 — antagelig var den Overordnede. 1823 blev Godskontorist Christian Jochumsen Skytte og tilsidst Skovrider, og han boede først i „Skyttehuset“ og fra 1834 i „Svendstedlille“ paa V. Saaby Mark. Han døde 1841 og blev efterfulgt som Skovrider af Gartner Mansa, som dog blev afskediget ved Lensgreve Dannemands Kjøb af Aastrup, medens han beholdt Svendstedlille i Fæste. Derpaa blev Skovrider Stoltze paa Tølløse ogsaa Skovrider paa Aastrup og vedblev hermed til 1871, hvilket Aar Gartner Emil Müller, Veteran fra 1864, afløste ham. Müller boede først i det nuværende Skovfogedsted ved Franciskasminde og fra 1884 i „Svendstedlille“. 1909 gik Müller af og blev efterfulgt af den nuværende Overskovfoged J. P. Andersen med Bopæl i Torpehus. De sidste 75 Aar har Isak Larsen og efter ham hans Søn Rasmus Isaksen været Ene-Skovfogeder paa Aastrup.

I en længere Aarrække var Jagten adskilt fra Skovvæsenet; fra 1870 til 1916 har den været passet af Jæger Rasmus Petersen, Dbm. og Veteran fra 1864.

* O. Lund boede i mange Aar i Tadere Mølle; herfra stammer Navnet „Skyttebroen“.

** En Skovfogedsøn fra Vemmetofte.

V. DE TIDLIGERE UNDER AASTRUP GODS HØRENDE KIRKER OG TIENDER.

Kirkerne vare:

Saaby Kirke i Københavns Amt.

Soderup Kirke i Holbæk Amt.

Eskildstrup Kirke i „ Amt.

Soderup Kirke har en smuk *Marmor-Altartavle, Hautrelief af Thorvaldsen „Kristus i Emaus, i udskaaret Egetræsramme.

Paa Kirkegaarden er Gravsted for Lensgreve Dannemand og hans Hustruer, i hvilket ogsaa Grevens Svoger General du Plat, falden ved Dybbøl den 18. April 1864, og hans Hustru samt den til Aastrup Klosters første Priorinde udsete Frk. E. M. Hawkins ere begravede.

Tienderne vare:

Saaby Sogns Kongetiende	334	Tdr.	3	Sk.	0 ³ / ₄	Fk. Byg & 48 Kr.
„ „ Kirketiende	334	„	3	„	0 ³ / ₄	„ „ 48 „
Af „ „ Præstetiende	9	„	6	„	1	„ „
Soderup „ Kirketiende	335	„	0	„	1 ⁵ / ₈	„ „
Eskildstrup Sogns „	176	„	4	„	2 ⁵⁸ / ₆₀	„ „
Matr.-Nr. 2 Kr. Eskildstrup						
Kongetiende	2	„	5	„	0	„ „
Matr.-Nr. 2 Kr. Eskildstrup						
Præstetiende	2	„	5	„	0	„ „

Ialt 1195 Tdr. 3 Sk. 3⁷/₁₂₀ Fk. Byg & 96 Kr.

Tienderne bleve afløste i Henhold til Lov af 15. Maj 1903, og Kirkerne overgik til Selveie i Aarene 1909—1912.

Ved Afløsningen og Kirkernes Overgang til Selveie fik Godset Tiendebankobligationer af Paalydende 211300 Kr.

* Altartavlen var en Gave til Lensgreven fra Lensgrevinden ved deres Sølvbryllup.

VI. AASTRUP GODS'S AVLSGAARDE.

A. AASTRUP AVLSGAARD.

Hartkorn: Tdr. Sk. Fk. Alb.

Matr.Nr. 1a Aastrup	*25	2	3	0 ³ / ₄	Saabys Sogn, Københavns Amt
" " "	*20	7	0	0 ¹ / ₄	Soderup " Holbæk "
" 12a Kvarmløse	4	3	2	0 ³ / ₄	" " " " "
					indtaget 1816.
" 13 "	6	6	3	0 ¹ / ₂	" " Holbæk Amt
					indtaget 1876.

Ialt Hartkorn 57 4 0 2¹/₄

af Tliliggende c. 400 Tdr. Land Ager og c. 60 Tdr. Land Eng (foruden c. 4 Tdr. Land, som drives under Elverdams Mølle). c. $\frac{1}{3}$ af Agerjorden er af god, tildels leret Beskaffenhed, c. $\frac{1}{3}$ er rød, kilderig Jord med Kalkunderlag, og c. $\frac{1}{3}$ er letmuldet.

Engene ere, efter at Aaens Vandstand var bleven sænket i 1894 og en omfattende Tilkultivering derefter foretagen, meget værdifulde.

Bygningerne laa tidligere mellem den nuværende østre Grav og den nu fyldte ydre østre Grav, men da Gaarden nedbrændte i **1873, blev den opført igjen paa sin nuværende Plads i Møllemarken. Efter 1873 ere Bygningerne blevne meget forøgede, bl. Andet med en stor Hjælm i nederste Bankevangsmark, opført 1898, et Roehus, opført 1910, to Arbejderboliger i Folehave-marken, opførte 1914, og en stor Vinkelbygning til Magasiner, Vognporte, Hestestald m. v., opført 1918. Bygningsassurance 1918 350100 Kr., Ejendomsskyldvurdering 400000 Kr.

Til Gaarden hører en Besætning af 13 Stkr. Heste, 100 Stkr. Malkekøer og 3 Stkr. Tyre.

* Herunder ogsaa Hartkornet for Hovedbygningen med Gaardsplads og Have.

** En Flakkebjerg-Dreng. tjenende hos Forpagteren, paasatte Ilden.

Til 1717 og senere i adskillige Tidsrum har Gaarden formentlig været drevet af Eieren.

1717 var *Laurs Jensen Forpagter af den.

1736 „ **Peiter Heller Mejeriforpagter paa Avlsgaarden.

1759 „ Larsen Forpagter af „

c. 1765 og mulig til 1795 var Andkier Forpagter af den.

1795—1800 var Rasmus Pedersen Fæster af „

***1800—1812 blev Gaarden drevet af Eieren.

1812—1839 var ****Niels Hansen Forpagter af „

1839—1850 „ *****Karl Jonathan Møller Forpagter af „

1850—1859 „ Hans Peter Petersen Forpagter af „

1859—1868 „ Niels Jacob Hagen Forpagter af „

1868—1874 „ Hans Henrik Edvard Petersen Forpagter af Gaarden.

1874—1893 var Axel Christian Benjamin Marcher Forpagter af Avlsgaarden.

1893 var *****Johannes Sigismund Simmelhag Ulrich Forpagter af den

* 1728 var en Laurs Jensen Forpagter paa Sonnerupgaard.

** Peiter Heller var Møller først i Siø Mølle og senere 1711 i Tadere Mølle. Han kunde ikke klare sig med Mejeriforpagtningen (aarlige Afgift 4 rb 4 mk pr. Ko), som mærkeligt nok omfattede 150 Køer; Tiendehalmen og det, at ihvertfald største delen af Nyrupgaard dengang blev drevet under Aastrup, forklarer dog Kobesætningens efter Datidens Forhold meget betydelige Størrelse.

*** Ladefoged Lars Isaksen, senere Gaardmand i Tingerup og Fader til Skovfoged Isak Larsen, havde 1810 i aarlig Løn 50 rb; Karlens Aarsløn var dengang 36—40 rb, Meierskens 24 rb og Pigernes 6—7 rb, medens Dagleierne fik fra 8—12 sk om Dagen.

**** Fra Niels Hansen stammer den bekendte Kofoed-Hansenske Slægt.

***** K. J. Møller eiede i nogle Aar Vennelyst; han blev senere Prokurator i Nexø.

***** J. S. S. Ulrich er R. af Dbg. og blev i 1918 valgt til Folketingsmand.

B. NYRUPGAARDEN.

Matr.-Nr.ne 1a, 1b, 1e, 2a 2b & 2c Nyrupgaarden i Sonnerup Sogn, af Hartkorn 16 Tdr. 1 Sk. 3 Fk. $1\frac{3}{4}$ Alb. og Matr.-Nr. 16b Vestersaaby, Saaby Sogn, af Hartkorn 2 Tdr. 5 Sk. 1 Fk. $2\frac{1}{2}$ Alb., indtaget 1863. Tilliggendet er 175 Tdr. Land Ager, for en stor Del af god, noget stærkt leret Beskaffenhed, og c. 10 Tdr. Land tarvelig Eng.

Gaarden er oprettet vistnok successive og i første Halvdel af det 18de Aarhundrede af den nedlagte Nyrup Byes Jorder, 5 Gaarde og nogle Huse. De 2 af Gaardene ere i sin Tid perpetuerede fra Trudsholm og Kommunitetet, hvortil svares aarlig Sædrefusion. Broskov c. 12 Tdr. Land, 4 Tdr. Land under Elverdams Mølle og c. 6 Sk. Land under Broskovhus ere ogsaa af Nyrup Byes Jorder. Enemærkeengen under Trudsholm, hvoraf svares 4 Kr. aarlig til Aastrup, har været Nyrup Byes Eng. Stuehuset er opført 1897, Bygningsassurance 1918 123100 Kr., Eiendomsskyldvurdering 147000 Kr.

Til Gaarden hører en Besætning af 29 Malkekøer og 1 Tyr. 1736 og vistnok noget før blev største Delen af Gaarden dreven under Aastrup.

*1767 var ifølge Trudsholms Jordebog Forpagter Andkier paa Aastrup ogsaa Forpagter af Nyrupgaarden.

**1795—1800 var Thomas Christian Bartholin Eichel Fæster af Gaarden.

1800—1808 var Rasmus Pedersen Forpagter af den.

1808—1812 var Gaarden vistnok for endel leiet ud til Græsning paa Grund af Tiendestridigheder.

1812—1839 var Forpagter Niels Hansen paa Aastrup ogsaa Forpagter af Nyrupgaarden.

1839—1855 var Forpagter Jens Chr. Petersen af Sonnerup tillige Forpagter af Nyrupgaarden.

1855—1862 var Forpagter paa Trudsholm Eilert Christian Marcher ogsaa Forpagter af Nyrupgaarden.

* Der var dengang næppe Bygninger af Betydning til Gaarden.

** Hørte der Bygninger til Nyrupgaarden.

1862—1887 var Hans Ivar Sophus Vilhelm Kruuse Forpagter af
Gaarden.

1887—1902 var Marius Vilhelm Kruuse Forpagter af den.

1902—1912 „ Carl Carlsen Forpagter af „

1912 „ Tønnes Carl Henrik Brøker Nielsen Forpagter
af Gaarden.

VII. DE FORHEN UNDER AASTRUP GODS HØRENDE KROER.

Disse vare „Skomagerkroen“ (før Damhuset), som blev nedlagt efter Kallundborgbanens Aabning og nu er en almindelig Bondegaard, kaldet „Damshøi“, og „Elverdams Kro“, som før hørte sammen med Elverdams Mølle, hvorfra den blev udskilt efter sket Brand i 1849. Begge Kroer ligge ved Roeskilde-Holbæk Landevejen.

Om Skomagerkroen vides følgende:

1745 faar Urtegaardsmand paa Aastrup George Philip Kroen i Fæste ved at gifte sig med Forgængeren Jørgen Pedersens Enke Maren Hansdatter, 1767 faar Stedsønnen Søren Jørgensen Philippi Fæste paa den; han gaar imidlertid konkurs, og 1774 bliver der holdt en meget stor Løsøreauktion i Kroen, ved hvilken alle Præster, Lærere, Ridefogeder, Forpagtere og andre Personer udenfor Bondestanden i c. 3 Miles Afstand fra Aastrup, samt nogle Gaardmænd og enkelte Husmænd optræde som Kjøbere.

Efter Søren Jørgensen Philippi faar Ivar Bentzen Kroen i Fæste, 1793 bliver Andreas Gabrielsen Schandorff Fæster af den ved at ægte Bentzens Enke, 1827 fæster Niels Dyrhund Smith Kroen, og 1862 efterfølges han — som 50 aarig Forpagter — af Chr. E. Halvorsen, som frasagde sig Forpagtningen 1874.

Diligencerne holdt til i Skomagerkroen, og min afd. Svigerfader, som i sin Tid var Fuldmægtig paa 2det Udskrivningskontor, har fortalt mig, at Kroen var særdeles god.

Om Elverdams Kro har jeg hørt, at her holdt i gamle Dage Vognmandskuskene til og fik Forspand til at hjælpe dem deres tungt belæssede Vogne op ad Broskovbakken, som navnlig før Landeveiens Regulering c. 1790 var meget slem at komme op ad.

VIII. MØLLERNE UNDER AASTRUP GODS, DE NU BORTARVEFÆSTEDE INCL.

Sagnet fortæller, se Holger Bruun „Gamle danske Minder I.“, at da en Eier af Aastrup af Slægten Bille engang for mange Hundrede Aar siden gik sørgmodig paa Marken ved Elverdamsaaen, fordi han paa Grund af en stor Tørke, der havde varet et helt Aar igjennem, saa at Møllerne manglede Vand, ikke kunde faa sit Korn malet, mødte han en Dværg, som var nøgen og lodden over hele Legemet og havde et med Roden oprykket Træ i Haanden. Dvergen stod stille og spurgte Herremanden, hvorfor han var saa bedrøvet. „Hvad kan det nytte, at jeg siger Dig det, Du kan dog ikke hjælpe mig,“ sagde Herremanden. „Jeg ved, hvorfor Du er saa bedrøvet,“ sagde nu Dvergen. „Du kan ikke faa Dit Korn malet, og Du har mange Børn og Folk, som trænge til Brød. Men jeg skal vise dig et Sted paa din egen Grund, hvor Du kan bygge 7 Møller, som aldrig skulle mangle Vand!“ Nu byggede da Bille efter hans Anvisning 7 Møller ved Ellebrodam, som fik deres Vand fra Kilden, „røde Kilde“ kaldet, ovenfor nedennævnte Hesle Mølle, og aldrig manglede Vand, hverken Vinter eller Sommer.

Til Erindring om, at Dvergen næst Gud frelste ham, satte Bille ham ind i sit Vaaben som Skjoldholder.

Af nævnte 7 Vandmøller eksisterer endnu Hesle Mølle, Fristrup Mølle, Nederdams Mølle og Elverdams Mølle (før Ellebrodams Mølle); Siö Mølle og 2 Møller, hvis Navn ikke vides nu, ere forlængst nedlagte.

Elverdams Mølle hører endnu under Aastrup, hvortil ogsaa hører øverste Tadere Mølle, som drives af Vandet fra Aaens Tilløb fra Vestersaaby Mose.

I gamle Dage, da Møllenæringen var bunden, spillede Møllerne en stor Rolle, hvilket blandt Andet kan ses af Følgende. Ridefoged Christen Mortensen paa Trudsholm bliver saaledes Møller i Hesle Mølle 1716 ved at ægte den forrige Møller Lars Hansens Enke Maren Christensdatter, Ridefoged Claus Lang paa Aastrup bliver Møller i Tadere Mølle 1771, Skifterne efter Møllerne, saaledes efter fornævnte 2 Møllere i Hesle Mølle, vare meget *betydelige, og da der i flere af Boerne var en Mængde pantsat Gods, navnlig Kobber, Messing og Malm, og ikke faa Forskrivninger fra Debitorer, som ikke havde stillet Pant, maa det antages, at Møllerne gav sig af med **Pengeudlaan i ikke ringe Grad. Det kan ogsaa bemærkes, at Møllernes Heste var af langt større Værdi end Bøndernes.

* Christen Mortensen efterlader sig bl. Andet 1 Sølvkande paa 65 Lod og 1 do. paa 36 Lod.

** Lars Hansens Bo viser, at han ogsaa gav sig af med Bortleining af Køer, Faar, Brændevinskjedler og Jernkakkellovne.

IX. AASTRUP GODS'S BØNDERGODS, DET NU BORTARVEFÆSTEDE INDBEFATTET.

Til Aastrup hørte tidligere et betydeligt Bøndergods, for største Delen med god Jord og beliggende i Kjøbenhavns og Holbæk Amter.

Johan Bartholin Eichel bortarvefæstede imidlertid i 1794 Gaarden „Vennelyst“ Matr.-Nr. 17, Vestersaaby, af Hartkorn 11 Tdr. 5 Sk. 2 Fk. 2 Alb. og Areal 124 Tdr. Land, og i 1796 Gaarden „Fredenlyst“ Matr.-Nr. 5 ibidem, af Hartkorn 9 Tdr. 5 Sk. 3 Fk. $1\frac{1}{2}$ Album og Areal $76\frac{1}{2}$ Td. Land, medens Godseier Kofoed i 1811 bortarvefæstede Gaarden Grønnebjerg Matr.Nr. 1 og 2 Agerup og 12 Bukkerup af Hartkorn 27 Tdr. 1 Sk. 2 Fk. 1 Alb. og Areal 300 Tdr. Land.

Da Lensgreve Dannemand købte Aastrup i 1842, hørte der til Godset Bøndergods af samlet Hartkorn 488 Tdr. 4 Sk. 3 Fk. $1\frac{7}{12}$ Alb., fornævnte 3 Gaardes Hartkorn incl., nemlig.

I KJØBENHAVNS AMT.

Kirke Saaby By	0	Tdr.	7	Sk.	0	Fk.	0	Alb.
Torkildstrup	13	„	2	„	1	„	1	„
Vestersaaby	105	„	4	„	0	„	$0\frac{3}{4}$	„
Tadere Mølle & Nyruhuse	0	„	6	„	1	„	1	„

Ialt 120 Tdr. 3 Sk. 2 Fk. $2\frac{3}{4}$ Alb.

I HOLBÆK AMT.

Marup By	31	Tdr.	4	Sk.	2	Fk.	2	Alb.
Kvarmløse By	102	"	5	"	0	"	2	"
3 Vandmøller	17	"	4	"	3	"	2	"
Soderup By	45	"	0	"	3	"	0 ¹ / ₃	"
Bukkerup "	63	"	5	"	2	"	0 ¹ / ₂	"
Ebberup "	15	"	0	"	3	"	1	"
Tingerup "	34	"	3	"	0	"	2	"
Smidstrup "	11	"	6	"	1	"	2	"
Kirke Eskildstrup By	37	"	3	"	3	"	1	"
Baarup By	8	"	5	"	3	"	1	"

Ialt 368 Tdr. 1 Sk. 0 Fk. 1⁵/₆ Alb.

Heraf bortsolgte og bortarvefæstede Lensgreven og Godseier Brockdorff den langt overvejende Del, og da det grevelige Danne-mandske Stift kom til Existens i 1890, var der kun tilbage af Bøndergods 7 Gaarde, 3 Boelssteder, 2 Vandmøller og c. 50 Stkr. Huse, hvoraf Stiftet siden har bortarvefæstet 6 Gaarde, 1 Boels-sted og de fleste af Husene.

Arvefæsteafgifterne og Afgifterne af det ubetydelige tilbage-værende Bøndergods ere imidlertid store og andrage aarlig: 143 Tdr. Rug, 1314 Tdr. 5 Sk. Byg og 153 Tdr. Havre samt i Penge 10100 Kr., hvorhos Recognitioner ved Eierskifte give en god Indtægt.

Bøndernes Kvæghold og Meieri synes ikke at være gaet væsentligt frem i Tiden fra 1714 til Udskiftningen, og Fælles-skabet, Nødvendigheden af at have en stor Hestebesætning — undertiden var den større end Kvægbesætningen — paa Grund af *Hoveriet, Tiendens Levering i Kjærven og den ringe **Sæd-høst i hine Tider gjør dette forklarligt.

Skifteprotokollerne udvise, at der har været jævn Velstand

* 8 dygtige Bæster til en Ploug, jfr. Fr. 15. Januar 1701.

** I en Skrivelse af 14. Juli 1811 til Tiendekommissionen angives Høsten paa den af den nedlagte Nyrup By oprettede Avlsgaard „Nyrupgaarden“ med god Jord til c. 6¹/₂ Fold.

paa Aastrup Gods, og intet tyder paa, at Bønderne ere blevne behandlede *haardt; at der i Boerne er betalt for Gaardfæld, og at der i et enkelt Tilfælde er erlagt ret store Bøder for Overtrædelse af D. L. 3. 13. 18. og 3. 13. 22. om Plantning af Humle, Pil, Abild- og Pæretæer samt Skovtræer for Udvisning, har kun været ret og rimeligt.

Som Kuriosum kan anføres, at 2 Bønder i Kvarmløse i 1812 forbyde de efter Regjeringens Ordre af Godset udsendte: Sognefogeden og Skytte A. Rasmussen Adgang til deres Lofter og Stænger. Hvad Straf Vedkommende fik herfor, vides ikke.

Endnu kan det bemærkes, at Hofjuveler Fabrietius i Kjøbenhavn 1786—1810 havde Fabrik i Husene i Kr. Saaby By, og at Landeværnsofficererne Ritmester Wortmann og Lieutenant, senere Major, Horstmann have havt Bopæl paa Aastrup Gods, Førstnævnte som Fæster i Kr. Eskildstrup fra 1764, antagelig i den Gaard, som senere var tilfæstet flere Universitetsforvaltere, og sidstnævnte som Arvefæster fra 1802 paa „Vennelyst“.

* Generalprokurør Niels Benzon synes ganske vist at have været ret energisk med Hensyn til Inddrivelse af Restancer, adskillige Fæstere under Aastrup ere i det 18de Aarhundrede blevne fradømte deres Fæste, medens nogle Bønder paa Godset i samme Tidsrum ere blevne straffede for Rønning, Tyveri af Træer paa Roden og ulovligt Krohold, og Johan Bartholin Eichel senior, den ivrige Landboreformator, foranledigede nogle Fæstere straffede efter Fr. af 28. Januar 1682 § 17 & Rescr. af 11. December 1688 med Tvangsarbejde, men Alt dette skyldes formentlig ikke Haardhed fra de paagjældende Godseieres Side, men har været en Følge af de i høieste Grad uheldige Landboforhold, under hvilke Godseierne maatte føre en stadig Kamp mod de daarlige Elementer mellem Bønderne, der udviste den største Ligegyldighed med det Bortfæstede, altid vare i betydelig Restance og tilmed idelig forlangte og fik Laan i Sæd og Penge af Herremanden, ligesom de ogsaa i andre Henseender vare uregerlige.

Paa Etatsraadinde Kofoeds 2det Gods, Holbæk Slots Ladegaard, blev iøvrigt i 1828 en Gaardfæster i Kvandløse udsat af Gaarden, fordi han havde ladet Bygninger og Besætning forfalde og hverken betalt Skatter eller Afgifter i flere Aar. Manden blev af Godseierinden tilbudt fri Bolig i Meerløse Hospital, men han vilde ikke modtage Tilbuddet og demonstrerede ved Natten efter Udsættelsen først i April at campere mellem sine udsatte Eiendele.

X. DE VED AASTRUP GODS EFTER 1698 ANSATTE
RIDEFOGEDER OG GODSFORVALTERE.

1698	Ridefoged	Bertel Kierulf.
1699	Ridefoged	Peder Nielsen.
1700—1708	Ridefoged	Jesper Laursen.
1713—1714	„	Christen Andersen Schow.
1715—1716	„	Erich Guldbeck.
1716—1719	„	Gabriel Esaias Borchsenius.
1719	„	Knud Jensen Weilhaus.
1724—1726	„	Laurs Andersen.
1726—1729	„	Niels Lind.
1729—1730	„	Jacob Engberg.
1732	„	Hans Hansen Thorsager.
1732—1735	„	Engelbrecht Jensen.
1735—1737	„	Nicolai Wichmann.
1737—1741	„	Peder Laursen.
1741—1745	„	Hans Laursen.
1745—1759	„	Albrecht Nielsen Cruusberg.
1759—1766	„	Jens Borgen, ogsaa paa Trudsholm.
1766—1771	„	*Claus Lang.
1771—1776	„	Corfitz Schurmann Bagger.
1776—1779	„	**Peter Nicolai Schowgaard.
1779—1781	„	F. J. Leth.
1781	Godsforvalter	Balslöw.
1781—1782	„	Simon Aubertin.

* Claus Lang blev i 1771 Møller i Tadere Mølle, se VIII.

** Schowgaard blev senere Universitetsforvalter i Kirke Eskildstrup.

1782—1785	Godsforvalter	*Hans Bonnichsen.
1785—1796	"	Søren Müller.
1796—1797	"	H. D. Lange.
1797—1808	"	J. C. Quortrup.
1808—1810	"	Carstensen.
1810—1830	"	**Johan Friderich Wilhelm Holtzendorff, ogsaa paa Holbæk Slots Ladegaard.
1830—1833	"	Christian Molrop, tillige paa do. do. do.
1833—1839	"	***Peter Johan Arboe, ogsaa paa " " "
1839—1885	"	Julius Schwalbe.
1885—1891	"	J. C. Jacobsen, tillige paa Tybjerggaard.
1891	"	****Georg Frederik Carl Oppermann, og- saa paa Stamhuset Rosenkrantz.

Det vides ikke, hvor de ældre Ridefogeder og Godsforvaltere boede — deres korte Tjenestetid tyder paa, at Pladsen har været for en *****Ugift —, Holtzendorff boede i Gaarden Matr.-Nr. 13 Kvarmløse, Molrop i Svendstedlille, Arboe og Schwalbe i Skyttehuset, senere Franciskasminde, Jacobsen paa Tybjerggaard og Oppermann i Ryegaard Enkesæde til 1917 og efter nævnte Aar at have taget sin Afsked som Godsforvalter ved Stamhuset Rosenkrantz i Aastrup Hovedbygningens vestre Fløi med Forlængelse af østre Fløi.

* Hans Bonnichsen blev senere Amtstuefuldmægtig i Roeskilde.

** Holtzendorffs Datter, gift med Præsten Johan Lange, blev Moder til den bekendte Digter Statsraad Thor Lange i Rusland.

*** Arboe var senere i mange Aar Procurator i Holbæk. 1826 var han testamentarisk Arving i Cancelliraad Grønbechs Dødsbo, og Præsten Arboe-Rasmussen er hans Dattersøn.

**** Cand. jur. Justitsraad.

***** Om N. Wichmann vides dette med Bestemthed; han fik nemlig som i Peder Juels Skjøde til Johan Eichel anført fri Station og 80 rb i aarlig Løn + $\frac{1}{10}$ af Indfæstninger og Skiftegebyrer.

Inden jeg slutter disse paa Grund af det forhaandenværende Materiales Ufuldstændighed lidet fyldige Optegnelser, vil jeg sige et Par Ord om „Ridefogederne“, specielt om de paa Aastrup ansatte.

Som saa Mange, der have skullet byde paa Andres Vegne, have Ridefogederne ofte faaet en slem Omtale af deres Underordnede, og Holberg skildrer i Erasmus Montanus Jesper Ridefoged som en uvidende Person.

Hvad det Første angaar, da har der rimeligvis været brutale Ridefogeder, som f. Ex. den paa Freilev Mark paa Lolland ihjelslaede, men det har antagelig været Undtagelser, ligesom de bondeplagende Herremænd sikkert have været det, og hvad det Andet angaar, da bestred Ridefogederne ligesom de ældre Godsforvaltere foruden de egentlige Godsforretninger baade Skifte- og Lægdsvæsenet paa Godset og have derfor som Regel næppe været uvidende Folk.

Om de foran anførte Ridefogeder vil jeg derhos bemærke, at de have udført deres omfattende Arbejde for en lille Løn og vistnok uden Udsigt til i deres daværende Stilling at kunne sætte Foden under eget Bord, ligesom de have ført Skifteprotokoller, Fæsteprotokoller m. v. med Akkuratesse og for Manges Vedkommende med Sirlighed.

Aastrup, den 18. September 1918.

Forfatteren.

Register.

I. Eierne	pag. 3
II. Hovedbygning m. v.	” 9
III. Haven	” 12
IV. Skovene	” 15
V. Kirker og Tiender.	” 18
VI. Avlsgaarde:	
a. Aastrup Avlsgaard	” 19
b. Nyrupgaarden	” 21
VII. Kroerne	” 23
VIII. Møllerne	” 24
IX. Bøndergodset	” 26
X. Ridefogeder og Godsforvaltere	” 29

KILDER.

1. Jordebøger, Fæste- og Skifteprotokoller samt andre Arkivsager.
 2. „Danske Herregaarde“ (Tyge Becker & F. Richardt).
 3. Trap „Danmark“.
 4. Holger Bruun „Gamle danske Minder“.
 5. Aug. Fjelstrup Illustreret Tidende Nr. 30 af 21. April 1912.
-

TILFØJELSER OG RETTELSER.

- ad Billedet af Aastrup. De 3 Personer paa Plænen ere, sete fra Højre til Venstre: Lensgreve Dannemand, Lensgrevinde Dannemand og Fru Castenskjold, f. Steinmann.
- ad I. 1524 skal være 1534. Gravmonumentet over Johan Bartholin Eichel skal være udført af Wiedewelt.
- De af Etatsraadinde Kofoed oprettede Legater, som beløb sig til c. 400,000 Kr., kom for en Del Bornholms Beboere tilgode, der reiste hende en Mindesten i Almindingen.
- Blandt dem, hun understøttede, var J. N. Madvig. Fru Kofoed havde tidlig mistet sit eneste Barn og var paa sine ældre Dage meget melankolsk.
- „Cancelliraad Grønsbech“ skal være „Cancelliraad Grønbech“.
- ad II., jfr. X. „Vestre Fløi“ skal være „Søndre Fløi“, og „Ældre vestre Fløi“ „Ældre søndre Fløi“.
- ad III. Umiddelbart Nord for Dyrehaven ligger det smukke lille Sted „Louisenlund“ med en Havestue med Parketgulv og en Loggia, hvorfra haves en smuk Udsigt mod Nord til Broskov og Ryegaard Skove.
- Navnet „Dyrehaven“ skriver sig vistnok fra, at Lensgreve Dannemand havde tænkt at indrette en Dyrehave der, hvilken Plan imidlertid aldrig blev udført.
- ad IX. Hofuhrmager Jürgen Jürgensen var den første Arvefæster af „Vennelyst“.
- „Fabrietius“ skal være „Fabritius“.
-

THE HISTORY OF THE

... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...

... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...

... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...

... of the ...
... of the ...
... of the ...
... of the ...

